

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-105>

УДК 338.2:620.9

РИНОК НАФТОПРОДУКТІВ У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

MARKET OF OIL PRODUCTS IN THE NATIONAL SECURITY SYSTEM OF THE COUNTRY

Донець Дмитро Михайловичстарший викладач, аспірант,
Національний університет «Львівська політехніка»,
Донецький національний університет імені В. Стуса
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5053-026X>**Donets Dmytro**Lviv Polytechnic National University,
Vasul Stus Donetsk National University

У статті вивчено підходи науковців щодо трактування суті поняття «національна безпека», запропоновано авторське бачення суті аналізованого поняття. Розглянуто підходи щодо виділення функціональних складових національної безпеки, охарактеризовано переваги та недоліки кожного з них, визначено авторське бачення системи функціональних складових національної безпеки за сферою поширення. Встановлено, що однією із ключових функціональних складових національної безпеки є економічна, яка включає підсистему нижчого порядку енергетичну безпеку. У той же час енергетична безпека має за мету створення необхідних умов для розробки та застосування системи охоронних заходів від зовнішніх та внутрішніх загроз енергетичної системи України, а саме захищеність ядерної енергетики, електроенергетики, нафтогазової промисловості, вугільної промисловості, енергоефективності, зеленої енергетики. Одне з ключових місць у енергетичній системі України займає ринок нафтопродуктів.

Ключові слова: національна безпека, функціональні складові, економічна безпека, енергетична безпека, енергетична система, ринок нафтопродуктів.

In times of war, the importance of strengthening the national approaches to the security of nation, country, society and individuals is especially increasing. It is also impossible to bypass the problems of ensuring economic security and other functional components of national security, without which the full existence of any country is unthinkable. A key role in the national security system is played by the market of petroleum products, which place and importance for strengthening national security should be realistically assessed and its regulatory mechanisms should be developed. Since scientists still don't have any unanimity regarding the interpretation of the concept of «national security» and the selection of its functional components, there is a request for clarifying the theoretical and methodological basis of the problem of ensuring the country's national security and establishing the place of the oil market in its system. The purpose of the presented article is to study the essence of the concept of «national security», its structure according to functional components and the place of the petroleum products market in ensuring the country's national security. In the research process, the methods of induction and deduction, comparison and systematization, abstraction and concretization were used to clarify the essence of key terms, make theoretical generalizations and draw conclusions; visual representation of the results of the research is provided thanks to the application of the tabular and graphic methods. The article examines the approaches of scientists to the definition of the essence of the concept of «national security», and offers the author's interpretation of it. Approaches to the selection of functional components of national security are considered, the advantages and disadvantages of each of them are characterized, the author's vision of the system of functional components of national security is determined by the sphere of distribution. It has been established that one of the key functional components of national security is economic, which includes a lower-order subsystem of energy security. At the same time, energy security aims to create the necessary conditions for the development and application of a system of protective measures against external and internal threats to the energy system of Ukraine, namely the security of nuclear energy, electric power, the oil and gas industry, the coal industry, energy efficiency, and green energy. One of the key places in the energy system of Ukraine is occupied by the oil products market.

Keywords: national security, functional components, economic security, energy security, energy system, oil products market.

Постановка проблеми. Важливість проблеми забезпечення національної безпеки країни не можливо переоцінити, це першочергове завдання для будь якої країни, умова її існування, а в часі війни особливо зростає актуальність питання зміцнення безпеки нації, країни, суспільства, особистості. Неможливо також оминати проблеми забезпечення економічної безпеки та інших функціональних складових національної безпеки, без яких немислиме повноцінне існування будь якої країни.

Вирішення практичних завдань завжди базувалось на теоретичному підґрунті. Проте одностайності щодо трактування поняття «національна безпека», виділення у її складі функціональних складових серед науковців досі немає. Чітке розуміння суті поняття, його рівнів та структурних складових сприятиме розробці та ефективному застосуванню системи заходів задля забезпечення національної безпеки країни. Тому питання теоретико-методологічного базису проблеми забезпечення національної безпеки країни стали предметом пропонованого дослідження.

Ключову роль в системі національної безпеки відіграє ринок нафтопродуктів, місце якого та важливість для зміцнення національної безпеки важливо реально оцінити та розробити механізми регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання суті, структурування та забезпечення національної безпеки країни завжди залишатимуться актуальними. Їх вивченню присвячували свої праці такі науковці як В. Антонов, В. Білоус, О. Белов, Г. Браун, В. Вагапов, О. Власюк, С. Гавриш, В. Геєць, О. Глазов, О. Гончаренко, О. Дзобань, А. Качинський, В. Кітлер, Я. Кондратьєв, Е. Лисицин, О. Литвиненко, В. Ліпкан, М. Левицька, Г. Моргентан, О. Мотайло, В. Мунтіян, Г. Ситник, О. Соснін, Л. Хойновський, І. Швед, О. Яковенко та інші.

Проблематику енергетичної безпеки вивчали свого часу Ф. Барбир, А. Білуха, С. Білецький, Г. Бурлака, Я. Витвицький, О. Вишнякова, С. Денисюк, В. Дорошенко, С. Завгородня, О. Кириленко, М. Ковалко, А. Кокоршин, О. Лукін, А. Праховник, Є. Сухін, Б. Стогній, А. Шевцов, А. Шидловський, В. Шпілевський та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значне зацікавлення даною проблематикою питання суті поняття «національна безпека», її функціональних складових, місця та ролі у забезпеченні національної безпеки країни ринку

нафтопродуктів не до кінця вивчені та потребують додаткових досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою представленої статті є вивчення суті поняття «національна безпека», її структури за функціональними складовими та місця ринку нафтопродуктів у забезпеченні національної безпеки країни.

Вклад основного матеріалу дослідження. Відсутність однозначного трактування такого поняття як «національна безпека» обумовлено наявністю значної кількості підходів, аспектів та рівнів, а також сфер, щодо яких розглядають національну безпеку. Окрім того, трактування поняття «національна безпека» політологами, фахівцями сфери державного управління, юристами, військовими чи економістами також відрізняється, оскільки відображає специфіку їх діяльності. Усі ці підходи в сукупності досить доречно доповнюють один одного і дають змогу вивчати явище «національна безпека» у комплексі та знаходити оптимальні способи її забезпечення.

Вперше термін «національна безпека» використав у 1904 році тодішній президент Сполучених Штатів Америки Теодор Рузвельт. З часом даний термін почали активно використовувати на міжнародному рівні задля захисту національних інтересів.

На етапі започаткування термін «національна безпека» трактувався, переважно, як рівень обороноздатності країни, безпеки нації, суспільства, особи від сторонніх посягань на свободу, суверенітет, територіальну цілісність. Тому того часу національну безпеку пов'язували із діяльністю органів державного управління, силами оборони, правоохоронними органами тощо. З часом трактування даного терміну розширилось і тепер передбачає гарантування безпеки її об'єктам в усіх сферах життєдіяльності.

Таким чином, термін «національна безпека» має американське походження, і вживається на англійський манер в розумінні і нації, і країни. Він позначає захищеність, безпеку нації: держави, громадян, особистості. Так, О. Соснін зазначає, що термін «національна безпека» має подвійний зміст: і як безпека нації, і як безпека держави, яку населяє певна нація, тобто «може характеризувати явище, що відноситься до суспільно-політичного життя нації, а також вказувати на відмінні риси і властивості, що виражають характер нації, її своєрідність та індивідуальність, у тому числі й те, що вона має певний автономний суспільно-політичний устрій. У цьому

випадку термін «національний» виступає практично синонімом до слова «державний» [1].

Важливим щодо цього є зауваження Л. Казакової про суть поняття «безпека», яку вона розглядає як «свободу від страху й від ворожого стороннього впливу» [2, с. 129]. Це дає змогу трактувати поняття «національної безпеки» як стан захищеності національних інтересів від будь-якого стороннього впливу, внутрішніх та зовнішніх загроз, а також стан впевненості у завтрашньому дні, відсутності посягань на життя та свободу, добробут для кожного громадянина країни, суспільства і держави в цілому.

На законодавчому рівні «національна безпека» трактується як «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз», що закріплено Законом України «Про національну безпеку України» за № 2469-VIII від 21 червня 2018 року [3].

Науковці по-різному підходять до трактування поняття «національна безпека»: окремі дослідники закладають у дефініції військовий контекст, інші – впевненість у збереженні національних цінностей; прихильники статистики розглядають національну безпеку як ступінь (стан, рівень) захищеності від різного роду загроз; прихильники динаміки, активних дій наголошують на здатності задовольняти потреби нації або необхідності створення системи заходів створення безпечних умов; ряд дослідників розглядають суть поняття «національна безпека» через визначення її функціональних складових (табл. 1).

Слід зауважити, що статичний підхід до трактування будь яких явищ і процесів нівелює їх динамічний розвиток і необхідність регулювання. Окрім того, відображення структурних складових у дефініції понять є не дуже доречним, як і надання переваги одній з них.

Виходячи із вище викладеного, пропонуємо національну безпеку розглядати як

Таблиця 1

Трактування сутності поняття «національна безпека»*

Автор	Дефініція
1	2
<i>військовий контекст</i>	
Г. Браун	Національна безпека – це здатність зберігати територію, підтримувати економічні відносини з іншими країнами світу, на різних рівнях захищати від зовнішнього негативного впливу свої інститути та систему управління, контролювати свої кордони [4; 5].
Г. Моргентау	Національна безпека – недоторканість території та інститутів держави, зробивши наголос на воєнну і політичну безпеку [6].
<i>впевненість у збереженні національних цінностей</i>	
Л. Хойновський	Національна безпека – це впевненість у збереженні найвищих цінностей держави, нації, суспільства та громадян, що є наслідком відсутності загроз або здатності захищатись від них [7, с. 134].
<i>ступінь (стан, рівень) захищеності від загроз</i>	
О. Глазов	Національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів особистості, суспільства й держави в різних сферах життєдіяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз, що забезпечує стійкий розвиток країни [8].
В. Антонов	Національна безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів людини та громадянина, суспільства й держави, за якого забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання реальним і потенційним загрозам і нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам української держави [9, с. 33].
І. Швед	Національна безпека – закріплене в нормах національного законодавства стабільне правове становище населення тієї чи іншої держави, що полягає в його здатності задовольняти потреби, необхідні для існування та розвитку, з мінімальним ризиком для базових конституційних цінностей, що гарантується наявністю реального механізму захисту їхніх прав і законних інтересів осіб органами державної влади від потенційно можливих і реально наявних внутрішніх і зовнішніх небезпек, які можуть завдати шкоди їхнім життєво важливим інтересам [10].

Продовження Таблиці 1

1	2
О. Гончаренко, Е. Лисицин, В. Вагапов	Національна безпека – це категорія, яка характеризує ступінь (міру, рівень) захищеності важливих інтересів, прав та свобод особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз або ступінь відсутності загроз правам і свободам людини, базовим інтересам і цінностям суспільства та держави [11].
<i>здатність задовольняти потреби нації</i>	
Я. Кондратьєв, В. Ліпкан	Національна безпека – це здатність нації задовольняти потреби, необхідні для її самозбереження, самовідтворення й самовдосконалення з мінімальним ризиком збитку для базових цінностей її нинішнього стану [12].
О. Власюк	Національна безпека – це система державно-правових і суспільних гарантій стабільності життєдіяльності та розвитку українського народу загалом та кожного громадянина зокрема, захист їхніх базових цінностей і законних інтересів, джерел духовного та матеріального розвитку від можливих реальних і потенційних, внутрішніх та зовнішніх загроз [13, с. 25].
<i>система заходів створення безпечних умов</i>	
О. Мотайло	Національна безпека як складне явище являє собою систему взаємопов'язаних елементів, яка включає в себе певну сукупність концептуальних установок і положень, соціально-політичних і правових інститутів і установ, визначених засобів, методів і форм, що дозволяють не допускати, уникати та реагувати на внутрішні та зовнішні небезпеки та загрози [14, с. 292].
В. Кітлер	Національна безпека – це процес, що включає різні заходи, що гарантують тривале і вільне існування та національний (державний) розвиток, включаючи захист та оборону держави як політичного інституту, і захист людей та всього суспільства, їхніх благ та природного середовища від загроз, які суттєво обмежують його функціонування або шкодять благам, що підлягають спеціальному захисту [15, с. 31].
<i>перелік функціональних складових</i>	
О. Соснін	Національна безпека – це показник здатності суспільства й держави, що захищають національні інтереси самостійно чи разом з іншими дружніми країнами (народами, націями), стримувати або усунути внутрішні й зовнішні загрози національному суверенітету, територіальній цілісності, соціальному ладу, економічному розвитку, іншим важливим елементам духовності й матеріальної життєдіяльності; ступінь захищеності інтересів особистості, суспільства й держави від зовнішніх та внутрішніх загроз [1].
В. Ліпкан, О. Ліпкан, О. Яковенко	Національна безпека – це сукупність офіційно прийнятих поглядів на цілі та державну стратегію в галузі забезпечення безпеки особистості, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз політичного, економічного, соціального, військового, техногенного, екологічного, інформаційного та іншого характеру з урахуванням наявних ресурсів і можливостей [16].

Джерело: складено автором

впевненість у захищеності життєво важливих цінностей та інтересів людини, громадянина, суспільства, держави, нації, необхідні для їх самозбереження, самовідтворення та самовдосконалення, за умови відсутності загроз або здатності захищатись від них, використовуючи систему взаємопов'язаних засобів, методів і форм, що дозволяють не допускати,

уникати та реагувати на внутрішні та зовнішні небезпеки та загрози.

Метою забезпечення національної безпеки країни є захист національних цінностей та інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз, що передбачає необхідність виконання ряду завдань. Г. Павленко, Ю. Семенюк та Ю. Лисецький детально описують завдання

забезпечення національної безпеки, виділяючи серед них «захист державного ладу; захист суспільного ладу; забезпечення територіальної недоторканості й суверенітету; забезпечення політичної та економічної незалежності нації; забезпечення здоров'я нації; охорона громадського порядку; боротьба зі злочинністю; забезпечення техногенної безпеки; захист від стихійних лих» [17].

Національну безпеку розглядають за рядом рівнів: «особистості – безпеку її прав і свобод; суспільства – його матеріальних і духовних цінностей; держави – її конституційного ладу, суверенітету і територіальної цілісності» [14, с. 291].

Зважаючи на комплексність поняття «національна безпека», його багаторівневність та багатоаспектність, імовірність виникнення тих чи інших загроз у різних сферах життєдіяль-

ності нації, держави, суспільства, особистості, прийнято виділяти функціональні складові, або, як називають їх окремі дослідники, «галузеві підвиди» національної безпеки. Проте, єдності і у цьому питанні серед науковців досі немає (табл. 2).

Н. Структа О. Білоцький виділяють потрійну природу національної безпеки: соціальну, політичну та економічну, а економічну безпеку вони розглядають як систему безпек нижчого порядку: фінансової, інвестиційної, виробничої, енергетичної, зовнішньоекономічної, соціальної, макроекономічної, науково-технологічної, продовольчої, демографічної [24].

Погоджуючись із більшістю дослідників, вважаємо за доцільне виділяти у складі національної безпеки військову (оборонну), політичну, економічну, технологічну, екологічну, соціальну, інформаційну та демографічну

Таблиця 2

Функціональні складові національної безпеки

Функціональна складова	Г. Ситник [18, с. 98]	А. Клочко, І. Неклонський, В. Коханенко [19, с. 62]	О. Глазов [8, с. 43]	І. Корж [20, с. 72]	М. Заверуха [21]	С. Попова, Л. Попова [22, с. 59]	О. Бодрук [23, с. 33]	В. Антонов [9, с. 112]	В. Ліпкан, О. Ліпкан, О. Яковенко [16]
оборонна (військова)	+	+	-	+	-	-	+	+	+
політична	+	+	-	+	+	+	+	+	+
економічна	+	+	+	+	+	+	+	+	+
технологічна (техногенна, науково-технічна)	-	+	+	+	+	-	-	-	+
екологічна (біосферна)	+	+	+	+	+	+	+	+	+
соціальна	+	+	-	-	-	-	+	+	+
соціокультурна	-	-	-	-	-	+	-	-	-
культурна	-	-	-	-	+	-	-	-	-
гуманітарна (духовна)	+	-	-	-	-	-	-	-	-
інформаційна (інформаційно-комунікаційна)	+	+	+	+	+	+	+	+	+
інноваційна	-	+	-	-	-	-	-	-	-
енергетична	-	-	+	+	-	-	-	-	-
продовольча	-	-	-	+	+	-	-	-	-
фінансова	-	-	-	-	+	-	-	-	-
етнічна	-	-	-	-	+	-	-	-	-
демографічна	-	-	-	-	+	-	+	+	-
ідеологічна	-	-	-	-	+	-	-	-	-
психологічна	-	-	-	-	+	-	-	-	-

Джерело: складено автором

безпеки. Усі інші названі безпеки повинні входити як системи нижчого порядку до названих функціональних складових національної безпеки: ідеологічна – до політичної; енергетична, продовольча, фінансова – до економічної; етнічна – до демографічної; інноваційна складова безпеки може проявлятися у будь якій з них; як і психологічні методи можуть використовуватись для забезпечення усіх галузевих підвидів національної безпеки. До цього переліку слід ввести демографічну безпеку, яка виділяється специфікою формування та забезпечення.

Жодна економічна система не може ефективно функціонувати без використання енергетичних ресурсів. Таким чином, енергетична безпека формує основу економічної безпеки. Фахівці Національного інституту стратегічних досліджень, узагальнивши напрацювання вітчизняних та зарубіжних науковців, розглядають енергетичну безпеку як «спроможність технічно надійним, економічно ефективним та екологічно прийнятним способом задовольняти потреби суспільства в енергоресурсах, забезпечувати стале функціонування національної економіки в нормальних і кризових умовах, захищати суверенітет держави у формуванні та здійсненні політики захисту національних інтересів» [25, с. 10].

Особливе місце в ієрархічній системі національної безпеки займає ринок нафтопродуктів (рис. 1).

Залежно від функціонування енергетичної системи кожна країна зіштовхується з різ-

ними проблемами щодо забезпечення енергетичної безпеки. Країни-імпортери енергоресурсів намагаються забезпечити стабільність поставок та встановлення поміркованих цін на енергоресурси, створення необхідних запасів, налагодження безперебійної роботи логістичної системи, зниження енергоємності національної економіки; країни-експортери мають за мету забезпечення стабільного попиту на вироблені енергоресурси, встановлення вигідних цін, моніторинг ринку енергоресурсів.

Енергоресурси включають в себе сукупність всіх видів палива (нафти, вугілля, газу) та енергії вітру, води, сонця, хвиль тощо. Тому ринок нафтопродуктів входить як важлива складова до ринку енергоресурсів. Ринок нафтопродуктів, збалансований за усіма критеріями, конкурентоздатний, незалежний від імпорту нафтопродуктів, що ґрунтується на реконструкції нафтопереробної промисловості та нарощуванні власного виробництва палива, становить основу паливної безпеки, яка передбачає «збалансування кон'юнктури ринку моторного палива, забезпечення існування і розвитку паливного сектора та гарантування задоволення інтересів акторів ринку» [26].

Паливна безпека входить до системи вищого порядку – енергетичної безпеки, оскільки паливо використовується як джерело енергії за рахунок виділення тепла при його спалюванні.

Висновки. У процесі дослідження вивчено напрацювання вітчизняних та зарубіжних науковців щодо суті та структури національної

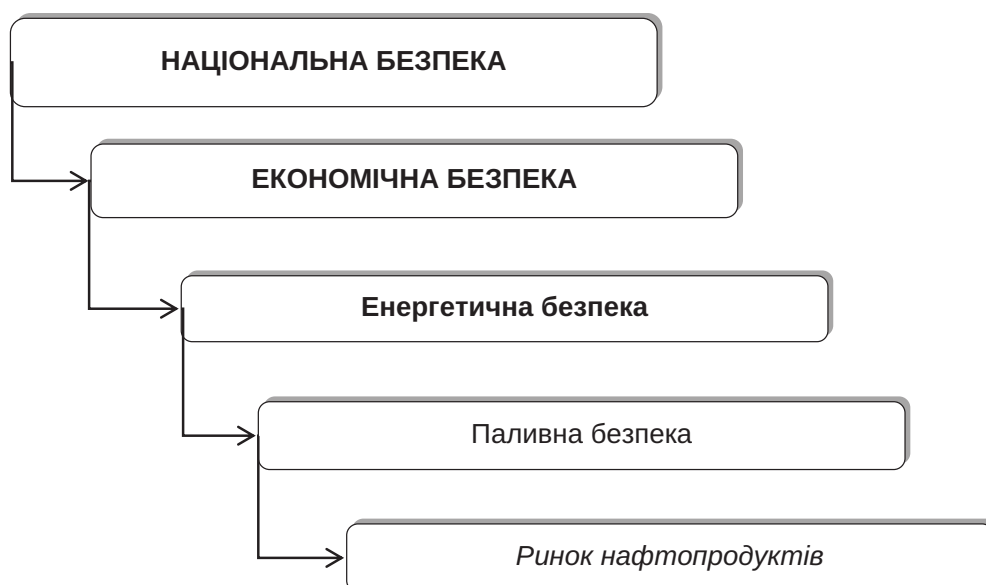


Рис. 1. Ієрархічна структура системи національної безпеки

Джерело: сформовано автором

безпеки, запропоновано авторське її трактування та визначено її основні функціональні складові. Встановлено значення та місце ринку нафтопродуктів в ієрархічній системі національної безпеки.

Перспективним напрямком подальших наукових досліджень може стати вивчення ролі ринку нафтопродуктів для забезпечення національної безпеки та проблем його функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Соснін О. Розуміння сутності національної безпеки : світоглядно-понятійні й науково-теоретичні засади. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/rozuminnya-sutnosti-natsionalnoyi-bezpeky-svitoglyadno-popyatijni-j-naukovo-teoretychni-zasady-chastyna-1/>
2. Казакова Л. О. Національна безпека держави : понятійно-категорійний апарат. *Регіональні студії*. 2021. № 24. С. 128–132.
3. Пронаціональну безпеку України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
4. Brown H. Thinking About National Security. Defense and Foreign Policy in a Dangerous World. Colorado, 1983. 184 p.
5. Глобальна та національна безпека : підручник / за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ : НАДУ, 2016. 784 с.
6. Morgenthau H. (1967) Politics Among Nations: the Struggle for Power and Peace. N-Y, Knopf, 489 p.
7. Chojnowski L. (2016) Bezpieczeństwo narodowe. Studium teoretyczne. Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku, Słupsk, 272 p.
8. Глазов О. В. Національна безпека : сутність, ознаки, концепція та геополітичні чинники. *Політологія. Наукові праці*. 2011. Вип. 143. Т. 155. С. 42–46.
9. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України : монографія / наук. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : ТАЛКОМ, 2017. 576 с.
10. Швед І. І. Місце органів прокуратури в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави : дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2018. 205 с.
11. Гончаренко О. М., Лисицин Е. М., Вагапов В. Б. Поняття національної безпеки в контексті національних інтересів України. *Наука і оборона*. 2002. № 1. С. 18–24.
12. Кондратьєв Я. Ю., Ліпкан В. А. Концепція національної безпеки України : теоретико-правові аспекти зарубіжного досвіду. Київ : Національна академія внутрішніх справ України, 2003. 20 с.
13. Власюк О. С. Національна безпека України : еволюція проблем внутрішньої політики. *Вибр. наук. праці*. Київ : НІСД, 2016. 528 с.
14. Мотайло О. В. Основні концептуальні підходи до сутності поняття «національна безпека». *Право та державне управління*. 2019. № 4. С. 288–293.
15. Kitler W. (2011) Bezpieczeństwo narodowe RP : podstawowe kategorie, uwarunkowania, system. Warszawa, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, 411 p.
16. Ліпкан В. А., Ліпкан О. С., Яковенко О. О. Національна і міжнародна безпека в визначеннях та поняттях. Київ : Текст, 2006. 256 с.
17. Павленко Д.Г., Семенюк Ю.В., Лисецький Ю.М. Національна безпека: поняття, складники, чинники впливу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : Державне управління*. 2021. Том. 32(71). № 3. С. 102–107.
18. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) : підручник. Київ : НАДУ, 2012. 544 с.
19. Клочко А. М., Неклонський І. М., Коханенко В. Б. Національна безпека : поняття, сутність, характеристика. URL: <http://repositc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/11795>
20. Корж І. Ф. Державна безпека : методологічні підходи до системи складових поняття. *Правова інформатика*. 2012. № 4(36). С. 69–75.
21. Заверуха М. Економіка в системі забезпечення національної безпеки України. URL: file:///C:/Users/home/Downloads/DeVr_2014_14_20.pdf
22. Попова С. М., Попова Л. М. Основні складові національної безпеки України. *Наше право*. 2013. № 13. С. 54–60.
23. Бодрук О. С. Структура воєнної безпеки : національний та міжнародний аспекти. Київ : НІПМБ, 2001. 300 с.
24. Струк Н. П., Білоцький О. В. Національна та енергетична безпека : співвідношення понять. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2018. № 1. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2018_1/10.pdf

25. Енергетична безпека України : методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. / за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. 178 с.

26. Кизим М. О., Салашенко Т. І., Хаустова В. Є., Лелюк О. В. Концептуальні засади зміцнення паливної безпеки національної економіки. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 79–88.

REFERENCES:

1. Sosnin O. Rozuminnia sutnosti natsionalnoi bezpeky: svitohliadno-poniatiini y naukovo-teoretychni zasady [Understanding the essence of national security: worldview-conceptual and scientific-theoretical foundations]. Available at: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/rozuminnya-sutnosti-natsionalnoyi-bezpeky-svitoglyadno-ponyatijni-j-naukovo-teoretychni-zasady-chastyna-1/>

2. Kazakova L. O. (2021) Natsionalna bezpeka derzhavy : poniatiino-katehoriiniy aparat [National security of the state: conceptual and categorical apparatus]. *Rehionalni studii – Regional studios*, vol. 24, pp. 128–132.

3. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy : Zakon Ukrainy [On national security of Ukraine: Law of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

4. Brown H. (1983) Thinking About National Security. Defense and Foreign Policy in a Dangerous World. Colorado.

5. Sytnyk H. P. (red.) (2016) Hlobalna ta natsionalna bezpeka : pidruchnyk [Global and national security: a textbook]. Kyiv: NADU.

6. Morgenthau H. (1967) Politics Among Nations: the Struggle for Power and Peace. N-Y, Knopf.

7. Chojnowski L. (2016) Bezpieczeństwo narodowe. Studium teoretyczne. Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku, Słupsk.

8. Hlazov O. V. (2011) Natsionalna bezpeka : sutnist, oznaky, kontseptsiiia ta heopolitychni chynnyky [National security: essence, signs, concept and geopolitical factors]. *Politolohiia. Naukovi pratsi – Politology. Scientific works*, vol. 143, T. 155, pp. 42–46.

9. Antonov V. O. (2017) Konstytutsiino-pravovi zasady natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Constitutional and legal principles of national security of Ukraine]. Yu. S. Shemshuchenko (nauk. red.). Kyiv: TALKOM.

10. Shved I. I. (2018) Mistse orhaniv prokuratury v mekhanizmi zabezpechennia konstytutsiinoi bezpeky derzhavy [The place of the prosecutor's office in the mechanism of ensuring the constitutional security of the state] : dys. ... kand. yuryd. nauk. Uzhhorod.

11. Honcharenko O. M., Lysytsyn E. M., Vahapov V. B. (2002) Poniattia natsionalnoi bezpeky v konteksti natsionalnykh interesiv Ukrainy [The concept of national security in the context of the national interests of Ukraine]. *Nauka i oborona – Science and defense*, vol. 1, pp. 18–24.

12. Kondratiev Ya. Yu., Lipkan V. A. (2003) Kontseptsiiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy: teoretyko-pravovi aspekty zarubizhnogo dosvidu [Concept of national security of Ukraine: theoretical and legal aspects of foreign experience]. Kyiv : Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav Ukrainy.

13. Vlasniuk O. S. (2016) Natsionalna bezpeka Ukrainy: evoliutsiia problem vnutrishnoi polityky. Vybr. nauk. pratsi [National security of Ukraine: evolution of domestic policy problems. Select of science labor]. Kyiv: NISD.

14. Motailo O. V. (2019) Osnovni kontseptualni pidkhody do sutnosti poniattia «natsionalna bezpeka» [Basic conceptual approaches to the essence of the concept of «national security»]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia – Law and public administration*, vol. 4, pp. 288–293.

15. Kitler W. (2011) Bezpieczeństwo narodowe RP : podstawowe kategorie, uwarunkowania, system. Warszawa, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej.

16. Lipkan V. A., Lipkan O. S., Yakovenko O. O. (2006) Natsionalna i mizhnarodna bezpeka v vyznachenniakh ta poniattiakh [National and international security in definitions and concepts]. Kyiv: Tekst.

17. Pavlenko D. H., Semeniuk Yu. V., Lysetskyi Yu. M. (2021) Natsionalna bezpeka: poniattia, skladnyky, chynnyky vplyvu [National security: concepts, components, influencing factors]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriiia : Derzhavne upravlinnia – Academic notes of TNU named after V.I. Vernadskyi. Series: Public administration*, T. 32(71), vol. 3, pp. 102–107.

18. Sytnyk H. P. (2012) Derzhavne upravlinnia u sferi natsionalnoi bezpeky (kontseptualni ta orhanizatsiino-pravovi zasady) : pidruchnyk [State management in the sphere of national security (conceptual and organizational and legal foundations): textbook]. Kyiv: NADU.

19. Klochko A. M., Neklonskyi I. M., Kokhanenko V. B. Natsionalna bezpeka: poniattia, sutnist, kharakterystyka [National security: concept, essence, characteristics]. Available at : <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/11795>

20. Korzh I. F. (2012) Derzhavna bezpeka: metodolohichni pidkhody do systemy skladovykh poniattia [State security: methodological approaches to the system of constituent concepts]. *Pravova informatyka – Legal informatics*, vol. 4(36), pp. 69–75.
21. Zaverukha M. Ekonomika v systemi zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Economy in the system of ensuring national security of Ukraine]. Available at: file:///C:/Users/home/Downloads/DeVr_2014_14_20.pdf
22. Popova S. M., Popova L. M. (2013) Osnovni skladovi natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Main components of national security of Ukraine]. *Nashe pravo – Our right*, vol. 13, pp. 54–60.
23. Bodruk O. S. (2001) Struktura voiennoi bezpeky : natsionalnyi ta mizhnarodnyi aspekty [The structure of military security: national and international aspects]. Kyiv: NIPMB.
24. Struk N. P., Bilotskyi O. V. (2018) Natsionalna ta enerhetychna bezpeka: spivvidnoshennia poniat [National and energy security: correlation of concepts]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia i mistsevoho samovriaduvannia – Theory and practice of state administration and local self-government*, vol. 1. Available at: http://el-zbirn-du.at.ua/2018_1/10.pdf
25. Sukhodolya O. M. (red.) (2020) Enerhetychna bezpeka Ukrainy : metodolohiia systemnoho analizu ta stratehichnoho planuvannia : analit. dop. [Energy security of Ukraine: methodology of system analysis and strategic planning: analyst. report]. Kyiv: NISD.
26. Kyzym M. O., Salashenko T. I., Khaustova V. Ye., Leliuk O. V. (2017) Kontseptualni zasady zmitsnennia palyvnoi bezpeky natsionalnoi ekonomiky [Conceptual principles of strengthening fuel security of the national economy]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, vol. 1, pp. 79–88.